

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาของประเทศไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 9 ได้มุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยพิจารณาเห็นว่าเมื่อคนพัฒนาแล้ว การพัฒนาในด้านอื่นๆ จะเกิดตามมาในภายหลัง นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ได้กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” แต่การจัดการศึกษาของภาครัฐในระบบโรงเรียนปัจจุบัน ยังไม่สอดคล้อง และสนองตอบความต้องการในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ยังมีประชาชนอีกเป็นจำนวนมากที่พลาดโอกาสในการศึกษา เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนข้อจำกัดอีกหลายประการที่ไม่เอื้อต่อการเข้าเรียนภาคปกติ ซึ่งภาครัฐยังไม่สามารถพัฒนาจัดการศึกษาดังกล่าวให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ทุกพื้นที่ได้ จึงต้องมีการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งที่แตกต่างกันกับการศึกษาในระบบโรงเรียน ที่ใช้กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ซึ่งมีความยืดหยุ่นกว่า ทั้งเวลา สถานที่ วิธีเรียน และหลักสูตรการศึกษา มาจัดการศึกษาทดแทนอย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับการศึกษาของประชาชน สร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา โดยมีสิทธิประโยชน์ต่างๆ เทียบเท่ากับการศึกษาในระบบโรงเรียนทุกประการ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวก็คือ “การศึกษานอกระบบโรงเรียน”

กรมราชทัณฑ์ เป็นองค์กรหนึ่งที่นำการศึกษานอกระบบโรงเรียน มาจัดให้กลุ่มผู้ต้องขังโอกาสทางการศึกษาที่เป็นผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน จากสถิติของกรมราชทัณฑ์ปี พ.ศ. 2547 มีผู้ต้องโทษในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 167,142 คน ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 25 - 35 ปี และมีการศึกษาน้อยกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปีอีกเป็นจำนวนมาก กรมราชทัณฑ์จึงได้กำหนดแผนปฏิบัติการ พ.ศ. 2547 - 2551 โดยได้กำหนดตัวชี้วัดด้านการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังคือ ในปี พ.ศ. 2547 จำนวนนักโทษเด็ดขาดที่มี

คุณวุฒิทางการศึกษาระดับภาคบังคับ (ม.3) จะต้องได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และผ่านเกณฑ์การประเมินของสำนักงานการศึกษานอกโรงเรียนร้อยละ 50 ของผู้ต้องขังทั้งหมด แต่กรมราชทัณฑ์สามารถจัดการศึกษาให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาสูงขึ้นกว่าภาคบังคับ และผ่านเกณฑ์การประเมินของสำนักงานการศึกษานอกโรงเรียนถึงร้อยละ 95.61 (รายงานประจำปี กรมราชทัณฑ์ 2547 : 51)

นับว่าการจัดการศึกษาของเรือนจำและทัณฑสถาน ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยความร่วมมือจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ที่ได้จัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังที่ยังไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานฯ ซึ่งการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังเป็นการแก้ไขพฤติกรรมเสียไปพร้อมกันกับการพัฒนาคุณธรรม การฝึกวิชาชีพ เพื่อยกระดับทางความคิดของผู้ต้องขังให้คิดเป็นและสร้างสรรค์ พร้อมทั้งจะกลับไปอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข ดังที่ประเสริฐ เมฆมณี (2535 : 50-51) ได้พูดถึงภารกิจด้านการศึกษาของเรือนจำและทัณฑสถานว่า “เป็นองค์กรแปรเปลี่ยนพฤติกรรมหรือปรุงแต่งแก้ไขและพัฒนาบุคลิกภาพของผู้ต้องขัง เพื่อฟื้นฟูสภาวะทางร่างกาย จิตใจ อาชีพ และสถานภาพทางสังคมของบุคคลที่เสื่อมโทรมแล้วให้สู่สภาวะปกติ เป็นที่ยอมรับของสังคมภายหลังได้รับการปลดปล่อยหรือพ้นโทษแล้ว”

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าการศึกษามีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาผู้ต้องขังทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย เป็นการสร้างโอกาสความเท่าเทียมทางการศึกษา แม้การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังในปัจจุบันจะได้รับความสนใจจากทุกภาคส่วนมากขึ้น มีองค์กรจากภายนอกให้ความสำคัญและร่วมจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ มีแผนงานและนโยบายชัดเจนขึ้น แต่การดำเนินการด้านการศึกษาดังนี้มุ่งเน้นเป้าหมายเชิงปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป จากการสำรวจผู้ต้องขังที่เรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ปี 2547 กลุ่มวิชาพื้นฐาน พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีคะแนนค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนของผู้ต้องขังซึ่งอยู่ในเรือนจำมีข้อจำกัดหลายอย่าง ซึ่งแตกต่างกันไป จากผู้เรียนที่มีอิสระอยู่ในสังคมทั่วไป อาจจะมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ผลการเรียนของผู้ต้องขังต่ำกว่าที่ควรจะเป็น วรณนรา บุญยืน (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสาเหตุของความสนใจในการเรียนของนักศึกษาในทัณฑสถานวัยหนุ่ม พบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้ต้องขัง คือ ครูรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน เพื่อนร่วมชั้นเรียนมีความรักและสามัคคี กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการใช้สื่อประกอบการสอน สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

จากการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อผลการเรียนของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานหลายประการ แม้ว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเรือนจำและทัณฑสถาน จะเป็นหลักสูตรแบบเดียวกับหลักสูตรสำหรับประชาชนโดยทั่วไป แต่สภาพแวดล้อม สถานะ ความมีอิสระและอีกหลายๆ ประการ มีความแตกต่างกับสังคมภายนอก ในฐานะที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำมาหลายปี ผู้วิจัยจึงสนใจ

ที่จะศึกษาว่าการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำ มีสภาพอย่างไร มีปัจจัยใดบ้าง ที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนของผู้ต้องขังระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอน พัฒนาคุณภาพการศึกษาของเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ ให้มีคุณภาพดีขึ้น เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถของผู้ต้องขัง ตลอดจนการช่วยกล่อมเกล่าให้เป็นคนดี มีคุณภาพ และอยู่ร่วมกับสังคมอย่างปกติสุขภายหลังได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

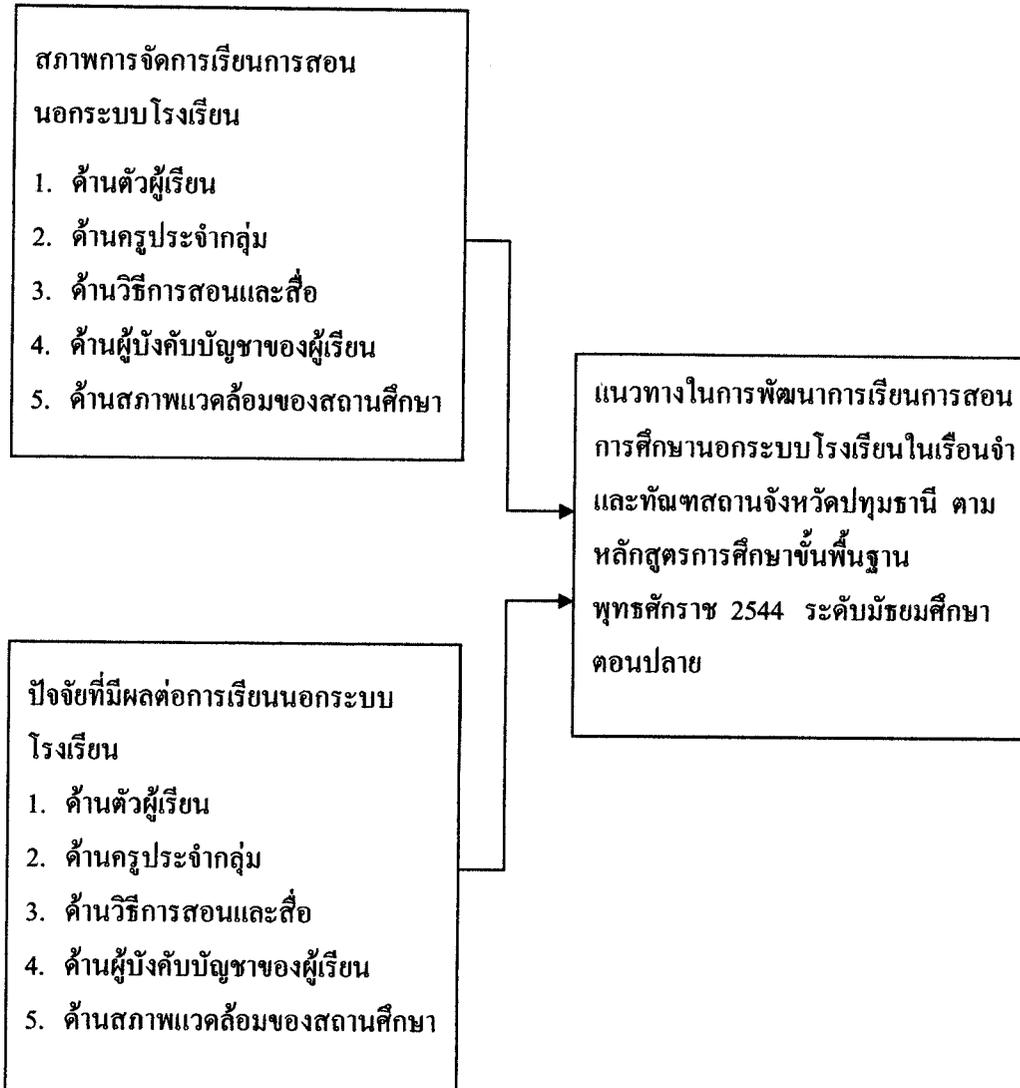
การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน การศึกษานอกระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังใน เรือนจำ และทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

2.3 เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน การศึกษานอกระบบ โรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

4.1 พื้นที่ที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการวิจัยการจัดการเรียนการสอน การศึกษานอกระบบ โรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ เรือนจำจังหวัดปทุมธานี เรือนจำอำเภอธัญบุรี ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง และทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี

4.2 ประชากรประกอบด้วย

4.2.1 ผู้เรียนที่เป็นผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิงที่เรียนการศึกษานอกระบบ โรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 แห่ง

4.2.2 ครูประจำกลุ่มที่ทำหน้าที่สอนการศึกษานอกระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 แห่ง

4.3 ประเด็นที่ศึกษา ประกอบด้วยสภาพการจัดการเรียนการสอนและปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ ประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน คือ

4.3.1 ด้านตัวผู้เรียน

4.3.2 ด้านครูประจำกลุ่ม

4.3.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน

4.3.4 ด้านผู้บังคับบัญชาของผู้เรียน

4.3.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้ตรงกัน ผู้วิจัยกำหนดความหมายและขอบเขตของคำต่างๆ ดังนี้

5.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียน หมายถึง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเรียนนอกระบบโรงเรียนของผู้ต้องขัง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน คือ

ด้านตัวผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชาของผู้เรียน และด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

5.1.1 ด้านตัวผู้เรียน ได้แก่ การปฏิบัติตนด้านการมีวินัยในตนเอง การแบ่งเวลา การเตรียมความพร้อม การใช้สื่อการเรียน ของผู้เรียนที่อยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

5.1.2 ด้านครูประจำกลุ่ม ได้แก่ คุณลักษณะและการปฏิบัติต่อผู้เรียนของเจ้าหน้าที่เรือนจำสังกัดเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นครูประจำกลุ่ม เช่น ความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบ และการจัดกิจกรรมพบกลุ่ม

5.1.3 ด้านวิธีสอนและสื่อ ได้แก่ รูปแบบ วิธีการในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ให้กับผู้เรียนของครูประจำกลุ่ม โดยแบ่งเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น แบบเรียน แบบฝึกหัด เอกสารประกอบการเรียนการสอน เป็นต้น สื่อโทรทัศน์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และวีดิทัศน์ เป็นต้น การพบกลุ่ม เช่น การฝึกกระบวนการกลุ่มในการแก้ปัญหา การพบปะพูดคุยระหว่างครูประจำกลุ่มและกลุ่มเพื่อน

5.1.4 ด้านผู้บังคับบัญชา ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาของผู้เรียนในเรือนจำและทัณฑสถานที่ผู้เรียนปฏิบัติงานที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามลำดับขั้น โดยถูกต้อง มีหน้าที่สั่งการ ควบคุม กำกับดูแล ความเป็นอยู่ของผู้เรียนในหน่วยงานที่ตนสังกัด รวมถึงการสนับสนุนการเรียนการสอน การอำนวยความสะดวก และช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

5.1.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ได้แก่ บรรยากาศโดยทั่วไปของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น ความเหมาะสมสถานที่เรียนของสถานศึกษา ขนาดของห้องเรียน แสงสว่าง เสียง การถ่ายเทอากาศ สถานที่ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม รวมถึงเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ ห้องน้ำ น้ำดื่ม เป็นต้น

5.2 แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอน หมายถึง การปรับปรุงการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานจังหวัดปทุมธานี ด้านตัวผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านผู้บังคับบัญชา และด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

5.3 การเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หมายถึง การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้ต้องขัง ตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เป็นรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

5.4 ผู้เรียน หมายถึง ผู้ต้องขังชายและหญิงที่ลงทะเบียนเรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2548

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เรือนจำและทัณฑสถานในจังหวัดปทุมธานี สามารถนำผลจากการวิจัย ไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายให้กับผู้ต้องขัง

6.2 ผลจากการวิจัย จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งสำหรับกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง

6.3 ผลจากการวิจัยสามารถเป็นข้อมูลให้หน่วยงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมราชทัณฑ์ กรมประชาสงเคราะห์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือหน่วยงานอื่นๆ ไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง ผู้อยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือการควบคุมในลักษณะอื่นๆ ที่มีความคล้ายกันจังหวัดต่างๆ